

ՎԵՀԱՓԱՌԸ

Կ'ըսուի թէ Աստուած յաճախ ճգնաժամի պարագային ճիշդ մարդը ասպարէզ կը հանէ, եւ ան է որ հոգեւոր եւ մտային թոխչով հասնելով գերբնական ոլորտները՝ լուծում կու տայ ժամանակի դժուարութիւններուն, փակելով հանգոյցները եւ առաջնորդելով շուարած եւ շփոթած զանգուածը դէպի լոյս, դէպի խաղաղ նաւահանգիստ եւ փրկութիւն:

Մեր սերունդին համար Տիրան Արք. Ներսիսեան, Շնորհա Պատրիարք Գալուստեան, Եղիշէ Պատրիարք Տէր-տէրեան եւ ասոնց գլխաւորողը՝ Վազգէն Վեհափառը իսկապէս տիտաններ էին: Մենք որ վայելեցինք անոնց ներկայութիւնը՝ այդ ժամանակ անոնց լիիրաւ արժէքը չըմբռնեցինք, որովհետեւ պէտք եղած իմաստութիւնը կամ հասունութիւնը չունէինք: Այսօր երբ անոնք ֆիզիքապէս քաժնուած են մեզմէ, կը զգանք անոնց ամէն մէկուն իւրովի ունեցած ազդեցութիւնը մեր եկեղեցւոյն եւ ազգին նակատագրին վրայ, կը զգանք անոնց մեծութիւնը եւ քաջակայութիւնը: Ժամանակը եւ միջոցը փոխանակ նսեմացնելու անոնց պայծառ յիշատակը՝ ընդհակառակն մեծցնելով զանոնք կը վերածէ անհասանելի հսկաներու եւ տիտաններու մանաւանդ մեր այսօրուան աշխարհի միջակութիւններուն եւ տաղտուկին մէջ...:

Հեռախօսս հնչեց, ֆարտուղարն էր, ըսաւ թէ Յովսէփը կ'ուզէ հետդ խօսիլ: Քանի մը օր առաջ Ուաշինկթըն

էի Տէր Հօր հետ միասին, պահ մը մը-տածեցի որ նոր ըսելիք մը ունէր, երբ ընկալուչին «Այո» ըսի, Տէր Յովսէփ Յակոբեանի զնգզնգուն եւ ծիծաղով լի ձայնը պատասխանեց Արեւմտեան Թեմէն: Ինքզինքս չկորսնցուցի: Անմիջապէս «Պիզիմ սչան էվլէնէնէ» ֆայլերգին առաջին տողը սկսայ երգել իրեն: Բան մը որ շատ տարիներ առաջ երգած էի իր հարսանիքին ի Հայաստան: Տ. Յովսէփ մեր հին սերունդի տղաներէն է: Երբ ես ձեմարան ոտք դրի, ան արդէն վերջին դասարանն էր, թէեւ տարիներու աւելի փոքր միջոց մը մեզ իրարմէ կը քաժնէր: Ան շատ աւելի փոքր տարիքէն եկած էր, եւ եթէ աւարտել էր որպէս ֆահանայ եկեղեցիի մը մէջ նշանակուէր, հաւանաբար այդ-ֆան մօտիկ պիտի չըլլային իրեն: Տարիներ շարունակ ձեռնհասօրէն վարեց ֆարտուղար-մեքենագրողի պաշտօնը Վեհարանին մէջ: Դիւանատան մէջ իր զնգզնգուն երգը եւ գրամեքենային չըխչըխկոցը մինչեւ հիմա կ'արձագանգէ ականջներու մէջ: Գրաբար, արեւելահայերէն թէ դասական ուղղագրութեամբ մեքենագրելը խնդիր չէր իրեն համար, մէկ կողմէն կը խօսէր, եթէ մարդ ըլլար մօտը, ապա թէ ոչ երգը անպակաս էր իր բերնէն: Վեհափառը, որ քծախնդիր էր, հինգ վեց անգամ սրբագրելով մեքենագրել կու տար իր գրութիւնները: Առաւօտ շուտ թէ գիշերուան ուշ ժամերուն Տէր Յովսէփի զնգզնգուն ձայնը կը տարածուէր վանքով մէկ: Մեր քարե-

ւէն ետք՝ «Այո՛ Տէր Յովսէփ, ի՞նչ փորացաւ ունիս» հարցուցի: «Գիտես, ըսաւ, այս տարի Վազգէն Վեհափառի ծննդեան հարիւրամեակն է, այս առիթով գրութիւն մը կ'ուզեմք բեզմէ»: (Թէեւ գրութիւնը ժամանակին չկրցայ հասցնել իրեն, բայց ինք եղաւ պատճառը ներկայ գրութեան):

Պահ մը սառեցայ եւ արիւնը խուժեց ուղեղիս մէջ: Հարիւր տարի, դար մը անցաւ, որուն յիսուն տարին Վազգէն Վեհափառը նուիրեց Ս. Էջմիածնին որպէս Հայրապետ եւ մեքէն այդ տարիներուն կէսը վայելեցինք Իրեն հետ, Իր հասուն եւ փորձառու տարիները, որոնց ականատեսը եւ մասնակիցն ալ դարձանք: Օրացոյցին էջերն ու տարիները արագօրէն եւ կախարդական մոգականութեամբ մը ետ շրջուեցան՝ զիս տանելով 1968 թուականի Յունուար ամսին:

Տասնհինգ տարեկան պատանի մըն էի, երբ մօտէ գործեցի Ս. Էջմիածին: Հայաստան երկիր դրախտավայր: Այս էր սփիւռքի մէջ մեր սորվածը եւ մինչեւ հիմա ալ սփիւռքահայերուս տրեկարութիւնն ու գործութիւնն է այն, սակայն երբ այն կը զարնուի իրականութեան, կը փշրուի երազը եւ եղած իրավիճակը մեզի կրնայ մղել յոռետեսութեան: Տարիներ տեւեց հասկնալու համար թէ ինչու՞ Սովետական Հայաստանը մեր երազած դրախտավայրը չէ եւ աւելին հասկնալու համար թէ ինչու թէկուզ այս անկատար հայրենիքը անհրաժեշտ է մեր իղձերուն եւ տեսիլներուն իրականացման ճանապարհին: Կը յիշեմ ուսանողական տարիներէն եղիշէ Պատրիարքի խօսքերը՝ «Դիտարկները ժամանակի հետ կը փոխուին, այսօր կարմիր, վաղը կապոյտ, բայց գլուխը՝ հիմնականը, կը մնայ եւ այդ է մնայունը»: Այսօրուան մեր իրակա-

նութենէն դիւրին է ըսել այդ, խնդիրը այդ օրերուն գիտակցիլն ու արտայայտելու քաջութիւնն էր:

Ս. Էջմիածինը եւ Վազգէն Վեհափառի «առեղծուածը» հասկնալն ու զրեւադասելն աւելի երկար ժամանակ առաւ: Ուսանողական տարիներուն Վեհափառը տեսնելը վախ ու սարսափ կը ձգէր մեր վրայ: Մեր ուսման վերջին երեք տարիներու ընթացքին՝ հոգեբանութիւն, տրամաբանութիւն եւ ֆարոգիստութիւն դասաւանդեց մեզի. կամաց կամաց տեսանք Անոր պարզ եւ մարդկային գիծերը եւս: Պարտաճանաչ էր դասերուն նկատմամբ, տարուան ընթացքին հազիւ թէ պահ մը կորսնցնէինք: Երբ բարձր կարգերը հասանք, հաճելի էր Վեհափառին հետ միասին Վեհարանի ընդունման սրահին մէջ, ուր կ'ընէինք մեր դասը, վայելել Ազատի բերած թէյը մեղրով եւ լիմոնով: Վեհափառը, որ ամէն բանի մէջ կիրք էր, կը սիրէր թէյը «Ֆրթացնելով» խմել, կ'արդարացնէր ինքզինքն թէ այդ ձեւով խմելը աւելի համ կու տայ եւ օգտակար է: Ուսանողական շրջանին, աւելի ուշ որպէս միաբան եւ գործակից, միշտ ալ Իր անձը ներկայութիւն մըն էր: Ազնուական կեցուածք մը ունէր, որ զգաստ կերպի մը մէջ կը դնէր դիմացինը, ինչպէս պարզ զինուորը՝ հրամանատարին առջեւ: Ըսեմ որ ես Իր «սիրելիներուն» ցանկին մէջ չէի, սակայն այդ երբէք ժխտական կերպով չանդրադարձաւ մեր յարաբերութիւններուն վրայ: Երբ ձեմարանը աւարտեցինք, գիտէինք որ կամ կուսակրօն պէտք է ձեռնադրուէինք, կամ ամուսնանալով՝ քահանայ եւ կամ տարբեր ասպարէզ մը ընտրէինք: Երբ Իր մօտ մտայ, ըսաւ. «Սարկաւա՛գ, տարիքդ լաւ է, որոշա՞ծ ես ինչ պիտի ընես» (21 տարեկան էի): Ըսի. «Վեհափառ կ'ուզեմ կուսակրօն

ըլլալ սակայն թե՛ հոգեպէս եւ թե՛ ուսումնական տեսակետէն տակաւին պատրաստ չեմ գգար»։ Տարի մը ետք՝ զիս սարկաւազ վիճակով Անգլիա դրկեց ուսման։ Հաւանաբար Իր հոգիի խորքէն գգալով, որ այս անտաշ փայտէն պիտանի բան մը կրնար դուրս գալ։

Ուսումնական տարիներէն վարժընեցանք Վեհափառին, եթէ Վեհարանը գործ մը ունէին, քանի որ սարկաւազին կը հարցնէինք թէ Վեհի տրամադրութիւնը ինչպէ՞ս է, եթէ լաւ չէր, առանց իրեն հանդիպելու դուրս կ'ելլէինք՝ գիտնալով որ այդ հարցը այդ պահին դրական լուծում պիտի չգտնէր։ Վեհափառի ջղային կամ բարկացկոտ վիճակը սարսափելի էր, ամբողջ Վեհարանը կրնար դողդալ Իր ձայնէն։ Շատ դիւրութեամբ ուրիշ բանէ մը կրնար զայրանալ եւ իր ցասումը բախել առաջին անձին վրայ, որ իր դիմացը կ'ելլէր։ Եթէ սկսէր ձայնը բարձրացնել, չէիր կրնար բացատրութիւն տալ, որովհետեւ աւելի կը զայրանար Ան։ Պատահած է, որ մարդ կանչած է Իր մօտ, լաւ մը իր բարկութիւնը անոր վրայ պարպելէ ետք՝ դուրս ըրած է զայն, միայն քիչ ետք զայն ետք կանչած է՝ հարցնելով թէ ինչու՞ եկած էր։ Կը կարծեմ թէ Վեհափառը եղած անհշոտութիւններուն ու անարդարութիւններուն դիմաց այսպէսով Իր ներաշխարհը հանդարտեցնելու ձեւ մը գտած էր։ Ինչպէս ըսի, Վեհափառը ազնուական ճաշակ ունէր, եւ Վեհարանն ու Մայր Աթոռը իրեն կը պարտի այն գեղեցկութիւնն ու ճաշակը, որ կը տպաւորէ այցելուն։ Անգամ մը երբ Ափովո-Սայուզ ցուցահանդէսի կազմակերպիչները, որոնք եղած էին Մոսկուա, Լենինկրատ եւ Թիֆլիս, եկան նաեւ Երեւան եւ այցելեցին Վեհարան։ Անոնցմէ մէկը զարմանքով արտայայտուեցաւ թէ Սովետի մէջ

այսպիսի շէնք գոյութիւն կրնա՞ր ունենալ։ Այս առթիւ իսկապէս հպարտ գգացի մեր Վանդով ու մեր Վեհափառով։

Ուսանողական շրջանին դէպք մը քիչ մնաց որ փոխէր իմ կեանքի ուղին։ Աւարտած էի ձեմարանը եւ ամառուան ընթացքին արձակուրդի իրաւունք ունէի։ Համալսարանական որոշ տղաներու հետ որոշեցինք Ղարաբաղ երթալ, ուսապարկերով, վրաններով, առանց յստակ ծրարագրի, միայն Գորիս երթալը պարզ էր։ Լաչինով մտանք, այնուհետեւ, Շուշի, Ստեփանակերտ, Շուշի քննդ, Կարմիր շուկայ, Գանձասար, Ամարաս, Թալիշ Կիլիստան, վերջապէս Կիրովապատով վերադարձանք։ Տպաւորութիւններս ու տրամադրութիւնս այնքան բարձր էր, որ չխօսիլ չէի կրնար եւ պարզ է, որ լուրը շուտով դիւանապետին՝ Պրն. Առաքելեանին հասաւ եւ անկէ ալ Վեհափառին։ Վեհափառը պահանջեց, որ գրաւոր ներկայացնեմ թէ ուր անցուցած էի արձակուրդս եւ որոնց հետ։ Աշխատեցայ հարցը ներկայացնել ընդհանուր եւ անորոշ եզրերով։ Վեհափառը ջղայնացած սպառնաց զիս հեռացնել։ Ստիպուած տղաներէն խնդրեցի որ իրենք խօսէին Վեհափառին հետ։ Անոնք այն ուսանողներն էին, որոնք Մոսկուայի մէջ հանդիպում մը կազմակերպած էին Վեհափառին եւ Մարշալ Բաղրամեանի միջեւ, ինչպէս եւ Սովետի Գանատայի դեսպան Պրն. Յարութիւնեանի եւ անոր տիկնոջ Անահիտի հետ։ Վեհափառին արտասահմանէն վերադարձին ծաղկեփունջերով դիմաւորած էին Զինք Մոսկուայի օդանաւայանին մէջ՝ մօտենալով օդանաւին աստիճաններուն։ Վեհափառը կարծած էր թէ օդանաւը տարբեր երկիր էջք կատարած էր։ Երեկոյեան Վեհափառը կանչեց զիս մեղմացած՝ լաւ խրատական մը տալով։ Թէ ես հայրենասիրական գգացումներով

մղուած մեկնած էի Ղարաբաղ՝ առանց մտածելու հետեւանքներուն մասին: Վեհափառը ուղղակի ըսաւ, թէ եթէ Ազրպէյճանական ՔՃԳ-ն ձեռքակալեր զիս՝ պիտի կարծէին թէ ես որպէս լրտես յատուկ ուղարկուած էի արտասահմանէն, եւ Հայաստանի կառավարութիւնը դժուար վիճակի պիտի մատնուէր եւ ի մասնաւորի Ս. Էջմիածինը, թէ որպէս եկեղեցական եւ յատկապէս ղրկուած էի Էջմիածնէն, որպէս զի կրօնական անհանդուրժողականութիւն սերմանէի երկու տարրեր կրօններու մէջ: Վեհափառը, որ այնքան նկուն փառականութիւն կը վարէր պետութեան հետ, քնականաբար չէր կարող թոյլ տար որ սարկաւազ մը վտանգի ենթարկէր այն ինչ ինք ստեղծած էր տարիներու ընթացքին: Բարեբախտաբար ամէն ինչ քարեյաջող վախճան ունեցաւ եւ ես սարկաւազ վիճակով 1974-ին ղրկուեցայ Անգլիա ուսումնա շարունակելու:

Անգլիոյ մէջ արեղայ ձեռնադրուելէ ետք եւ ուսումնա ստանալէ ետք մեր յարաբերութիւնները աւելի շերմացան: Առիթով մը երբ այցելութեան մեկնած էի վանք, ճեմարանի աւարտական դասարանի հետ միասին միօրեայ շրջապտոյտ մը ունեցանք: Երիտասարդներու խելքին իյնալով ֆութպոլ խաղացինք, քնականաբար յատուկ կօշիկ չունէի եւ ունեցած միակ կօշիկս ալ խաղի ընթացքին քացուելով անպէտք դարձաւ: Ինքնաշարժով վանք հասանք: Ստիպուած Վեհափառի մօտ գացի որպէս զի ինծի ժամանակաւոր կերպով զոյգ մը կօշիկ տար պահեստէն, մինչեւ որ կարողանայի երթալ եւ փառքէն նոր զոյգ մը գնել: Ի հարկէ ամէնալավ եւ փառքէն հարցը ներկայացուցի: Վեհափառը կարծես աւելի ուրախացաւ այս վիճակէն եւ ըսաւ. «Տըղաս ի հարկէ կրնաս ուզել, քեզի այն-

պիսի կօշիկ մը տանք, որ մեր նամբայէն դուրս չելլես»:

Տակաւին ուսումնա չաւարտած Տ. Թորգոմ Արք. Մանուկեան անձնապէս հրաւիրած էր ծառայելու ԱՄՆ-ի Արեւելեան Թեմին մէջ: Պատասխանած էի, որ նախ պէտք էր որ իմ քարոյական պարտականութիւնս կատարէի՝ ծառայելով Անգլիոյ գաղութին եւ ապա՝ Ս. Էջմիածին: Քանի մը տարի ետք ձեմարանի այն ժամանակուան տեսուչ Տ. Նզնիկ Քհն. Պետրոսեանի միջոցաւ տեղեկացուցի թէ պատրաստ էի վերադառնալ Մայր Աթոռ եւ օգտակար ըլլալ որեւէ ձեռով, եթէ Վեհափառը համաձայն ըլլայ: Բարեբախտաբար Վեհափառը ընդառաջեց եւ հրաւիրեց զիս Մայր Աթոռ ծառայութեան: Ձեմարանի փոխ տեսուչի շրջանին (1981-86 տարիներուն), Էջմիածինը եւ Վեհափառը մօտէն ճանչնալու քացառիկ առիթ մը եղաւ ինծի համար:

Վեհափառը ընդհանրապէս կը սիրէր թեքել ընթրել, քացի եթէ «մամալիք» ըլլար: Սա ուսմանական ճաշատեսակ մըն էր, որ կը պատրաստուէր կորեկի ալիւրով, որուն կ'աւելցուի մածուն, կարագ եւ պանիր: Վա՛յ այն սարկաւագին կամ միաբանին, որուն պարտականութիւն կը տրուէր խառնել այս քաղաղութիւնը ժամէ մը աւելի...: Իրիկուն մը Վեհափառի ճաշարանն ենք քանի մը միաբաններով: Վեհափառը ըսաւ. «Այսօր մամալիք պիտի ուտենք»: Ես միտէն ըսի. «Հապը կ'լլեցինք»: Վեհափառը կը սիրէր անձամբ սպասարկել եւ լաւ մը լեցուց պնակս: Ձեռով մը հագիւ կերայ եղածը: Վեհափառը հարցուց. «Համո՞ւլ էր»: Ի՞նչ պիտի ըսէի, քաղութիւնը եւ համարձակութիւնը ունէի՞ տարրեր քան մը ըսելու. «Այո՛, Վեհափառ Տէր, համով է», - ըսի: Առանց սպասելու՝ «Որ

այդպէս է»,- ըսաւ, պնակս կրկին լեցուց: Հիմա աւելի մեծ ճիգ պէտք է օգտագործել այդ վերջացնելու: Մէկ կողմէն դժուարութեամբ կուլ կու տայի պատառները, միւս կողմէն միտքիս մէջ կ'ըսէի. «Ահա ֆաղաֆալարութիւնը եւ իր վնասները...»: Երբեմն երբ Վեհափառը այցելու չունենար, եւ ոչ ալ աշխատանք, իր հիւրասենեակը կը նստէինք հեռատեսիլ դիտելու համար: Երկու հայկական ալիք եւ ֆանի մը հատ ալ ռուսական ալիք ունէր: Վեհափառը մէկէն միւսը կը դարձնէր ալիքները՝ առանց բանի մը վրայ կեդրոնանալու: Երբեմն սեւ շրջանակ մը կ'ուրուագրէինք նկարի մը շուրջ, ինչ որ Սովետական գործիչի մը մահը կը յայտարարուէր, նկատի առնելով որ տարիքը 70ը անցած էր, կ'ըսէինք. «է՛հ, կեանքը ապրած է», ապա նոր կ'անդրադառնայինք որ Վեհափառը այդ տարիքը արդէն իսկ անցած է: Գէշ վիճակի մը մէջ մենք զմեզ կը զգայինք: Վեհափառը կը ժպտար, կարծես ըսելով, թէ ֆանի ֆանիները պիտի անցնէին եւ թէ վերջապէս կեանքի արժէքը ինչի մէջ կը կայանար...: Երբեմն այս հեռատեսիլի մեր հաւաքին կը նկատէի որ Պրն. Գառնիկը, որ մեր հաշուապահն էր եւ աշխարհիկ միաբանը, կը մրափէր: Արեւդան կամ սարկաւազը նոյնպէս ֆնացած էին: Վեհափառը աչքերը գոց չես գիտեր կը մրափէ՞ր թէ կը խոկար: Ես, որ ամէնէն տկարն էի ռուսերէնի մէջ, ստիպւած էի հետեւիլ ռուսերէն ծրագրին՝ փորձելով հասկնալ թէ ճիշդ կամ խօսքը ինչ բանի շուրջ է, ա՛յ քեզ տառապանք...: Կէս ժամ կամ 45 վայրկեան ետք յանկարծ Վեհափառը թարմացած, աշխոյժ ծայնով կ'ըսէր. «Այսօր քաւական է այսօրուան համար, բարի գիշեր», եւ բոլորս արթննալով եւ «Բարի գիշեր Վեհափառ Տէր» ըսելով դուրս կ'ելլէինք:

Հիմա ակամայ կը մտածեմ, հաւանաբար Վեհափառը կը խոկար ինչ որ ճիշդի մասին եւ կ'երեւի մեզի ալ կը թելադրէր, որ կեդրոնանայինք մեր միտքերուն մէջ, որպէս զի յստակ լուծումներ գտնէինք մեզ յուզող հարցերուն: Տեսակ մը մտային մարզանք էր, այդ ալ ուսուցանելու ձեւ մըն էր...:

Վեհափառի առաւօտեան եւ գիշերային շրջապտոյտները առասպելական էին, նոյնիսկ արժանացած Ծառուկեան գրչին: Քանի ֆանի անգամներ միասին նեմած ենք երեկոյեան՝ խաղաղութեան մէջ ֆննարկելով զանազան ճիշդ եւ անարժանքները: Անգամ մը երբ կը բողոքէի վանքի ջուրի ընդհատումներուն մասին, ըսաւ. «Տղա՛ս, 55-ին երբ ես հոս եկայ ոչ թէ տաք ջուր չկար, այլ ծորակ ըսուածը գոյութիւն չունէր եւ հայոց Հայրապետը բաղնիքի համար մինչեւ երեւան պէտք էր երթար»: Բարեբախտաբար գիշերային մթութիւնը կը տիրէր եւ Վեհափառը զարմանք ու կարմրիւս չնշմարեց: Սովորական կեանքի այդ դժուարութիւնները կու գան ու կ'երթան, մնալուն իրագործութիւններն են, որ կը մնան: Չորս տարի մնալէ ետք Վեհափառն ինքնուրոյն, որ թոյլ տար փորձառութիւն ձեռք ձգելու համեմէն ԱՄՆ-ի Արեւելեան Թեմ: Վեհափառը ըսաւ. «Քիչ մը սպասէ մինչեւ որ քեզի փոխարինող մը գտնեն»: Յաջորդ տարին երբ կրկին հարցը բարձրացուցի այս անգամ չմերժեց: Տարիներ ետք Խաժակ Սրբազան Արեւելեան Թեմին նոր առաջնորդ ընտրուելով զիս փոխ առաջնորդ նշանակեց: Այս նոյն շրջանին սկսայ Գոլոմպիա Մագիստրոսական ուսման ալ հետեւիլ: Առիթով մը երբ կրկին Ս. Էջմիածին այցի գացած էի, Վեհափառին հետ նորէն կը նեմէինք: Պրն. Գառնիկը ետ մնացած

էր, Վեհափառը ըսաւ. «Տես ծերերը ետեւ մնացին», մինչ ինք Պրն. Գառնիկէն քանի մը տարի աւելի երէց էր: «Լաւ տեսուի մը պէտք ունիմ», - ըսաւ Վեհափառը, «Ինչու՞ ետ չես գար եպիսկոպոսական հանգամանք մըն ալ կըրնանք կապել այդ պաշտօնին»: Հակառակ որ հարցադրումը անակնկալ էր, անմիջապէս ըսի թէ նոր պաշտօնի անցած եմ եւ ուսումս ալ կը շարունակեմ: «Շտապ այդպէս մի որոշէր: Եթէ քու տեղդ ըլլամ այս առիթը չեմ փախցնէր», ըսաւ Ան: Հակառակ որ Պրն. Գառնիկն ալ ջանաց գիտ համոզել, ես տեղի չտուի: Ժամանակին որոշած էի որ մինչեւ պարագաները չփոխուէին պիտի չվերադառնայի: Խօսքս վրայ հաստատ մնացի: Չեմ գիտեր ճիշդ ըրի կամ ոչ, բայց Վեհափառը ինձմէ դժգոհ մնաց... Տարիներ ետք երբ հանգամանքները փոխուեցան, իմ որոշումիս համաձայն վերադարձայ Մայր Աթոռ օգտակար ըլլալու նպատակով... այդ ալ ուրիշ պատմութիւն եւ փորձառութիւն:

Երբ Հայաստանն անկախացաւ, առիթով մը Վեհափառը ըսած է. «Երանի, տաս տարի աւելի երիտասարդ ըլլայի», որպէսզի Ան կարողանար աւելի եռանդով դիմակայել նոր մարտահրաւերները: Իսկապէս եթէ Վեհափառը աւելի երիտասարդ ըլլար, մեր եկեղեցիին ընթացքը բոլորովին տարբեր պիտի ըլլար: Ես, Վազգէն Վեհափառն ու Գարեգին Ա. Կաթողիկոսը իրարու հետ բաղդատել պիտի չուզէի, հակառակ որ երկուքն ալ արեւմտահայ էին, բայց բոլորովին տարբեր անձնաւորութիւններ էին եւ անբաղդատելի: Սակայն իրավիճակներ կան, երբ բաղդատութիւնը անխուսափելի է: Օր մը երբ հեռատեսիլ կը դիտէի, յայտագիրը անցեալէն դրուագներ ցոյց կու տար: Վազգէն Վեհափառ նոյննի սգահանդէսին Հա-

յաստանի նախագահին հետ առաջին շարքի վրայ էր, մինչ Գարեգին Կաթողիկոսի ընտրութենէն հազիւ տարի մը անցած նոյն սգահանդէսին Կաթողիկոսը մղուած էր երրորդ չորրորդ շարք: Մարդիկ չարաշահեցին Գարեգին Ա. Կաթողիկոսի իրավիճակը: Եթէ Վազգէն Վեհափառը ըլլար, անոնք այդ քայլը առնելու համարձակութիւնը պիտի չունենային:

Վեհափառը այսօր կը ննջէ յաւերժօրէն հսկաներու շարքին Ս. Էջմիածնի դղանջներուն ներքեւ: Մաշթոց մը չէր Ան, բայց նոյն ուսուցանելու հանգամանքը կապեց գինի իր եկեղեցիին հետ: Խրիմեան Հայրիկ մը չէր, սակայն եթէ Հայրիկը իր համեստութեամբ գրաւեց Հայ Ժողովուրդի հոգին, ապա Վազգէն Վեհափառ՝ Իր վեհութեամբ: Այսօր Անոր մարմինը կը հանգչի Հայ հոգիին միջնաբերդին մէջ՝ աւելի սրբացնելով այդ միջնաբերդը: Իր անիւնները կը միանան այն հողին, որմէ իսկ կեանք առած էր: Հոգին ոչ հեռու Իջման Սեղանէն, որն Քրիստոսի էջֆին վկան է, ուրիշ սանդուխով մը վեր կը յառնէ երկինք, եւ ինք որպէս բաղդարիչ մաս մը այդ սանդուխին, Հայ հողն ու հոգին աստիճան մը եւս կը մօտեցնէ իր Արարչին:

Այսօր Լուսաւորչի կանթեղը աւելի բոցկլտուն է, որովհետեւ մառախլապատ, մութ ու խոնաւ գիշերներուն, Վեհափառը զայն վառ պահեց իր արցունքներով, աշխատանքով եւ իր կեանքով:

Խունկ ու աղօթք Քու պայծառ յիշատակիդ, Վեհափառ Տէր:

ՀԱՅԿԱԶՈՒՆ Ծ. ՎՐԴ. ՆԱԶԱՐԵԱՆ